

Letland – EU-medlem og Ruslands nære nabo

Artis Pabriks

Hvis magtpolitikken vender tilbage, skal vi sørge for at EU er stærk nok til at spille spillet. Realpolitik kræver at vi forstår, at vi kun kan være med til at forme politikken, hvis vi også inddrager de områder som nogle opfatter som Ruslands baggård

I min tid som Letlands udenrigsminister (2004-2007) slog det mig, så uvillige nogle EU-lande var til aktivt at formulere en politik for den såkaldt frosne konfliktzone omkring Rusland. Ind imellem mindede det mig om strudsepolitik eller den ønsketænkning, som Machiavelli betragtede som politikerens største fejltagelse.

Derfor mener jeg at EU's holdning til Kaukasus i det mindste delvis bærer ansvaret for den russiske invasion og krig i august 2008. Det er indlysende at min indstilling og analyse afspejler en grundlæggende forskel i vurderingen af russisk politik sammenlignet med nogle af mine kollegers i EU. Men det betyder ikke, at vores mål er forskellige. Tværtimod er jeg overbevist om at

de fleste EU-lande ønsker et godt forhold til Rusland; det samme gør østeuropæerne. Men med et citat af Isaiah Berlin, der tilbragte en del af sit liv i Riga, inden han rejste til Storbritannien, så er det blot vores måde at finde frem til sandheden på, der er forskellig.

Den historiske erfaring gør, at Ruslands naboer ser Rusland i et andet lys end resten af Europa. Hvis vi ser på den nylige krig mellem Rusland og Georgien og samtidig analyserer den russiske politik over for Georgien, kan man se en række lighedspunkter med Ruslands politik over for de baltiske lande i 1990'erne såvel som i dag. For at forstå dette og de lettiske overvejelser om denne konflikt er det nødvendigt at se på udviklingen i det russisk-

lettiske forhold i de sidste årtier.

I EU's diplomatiske sprogbrug er der allerede tradition for at beskrive forholdet til Rusland som et strategisk partnerskab, der er til gavn for begge sider. I virkeligheden er vi nødt til, når vi taler om partnerskab mellem lande eller endog mellem individer, at gøre grundlaget for ethvert langvarigt, stabilt partnerskab klart.

Behovet for tillid

Jeg vil vove at påstå at den vigtigste værdi her er tillid. Tillid er afgørende for ethvert forhold, privat eller offentligt – og også i politik. Set fra et lettisk perspektiv er tillid den værdi der i bund og grund mangler i forholdet mellem Riga og Moskva.

I virkeligheden mangler der tillid til Rusland i de fleste af de lande, der grænser op til Rusland. Den nylige russisk-georgiske krig hældte kun benzin på dette bål af mistillid og fik dermed Ruslands naboer inklusive Letland til på ny at vurdere de sikkerhedstrusler der stammer fra et i stigende grad selvbevidst Rusland. Denne revurdering omfattede EU's og NATOs politik over for Rusland såvel som EU's interne reformer, fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik og energipolitik.

Den russisk-georgiske krig satte på ny gang i diskussionen om regionalt samarbejde omkring Østersøen herunder om muligheden for militært samarbejde, og den indvirkede på

EU's forhandlinger om en Østersøstrategi og ansporede baltiske politiske cirkler til igen at se på muligheden for fuld baltisk integration i det nordiske fællesskab. Krigen bekræftede endnu engang USA's rolle i regionen og NATOs grundlæggende betydning. Den fem dage lange krig var kort sagt et 'wake-up call' til letterne og andre medsyndere. Det signalerede at Rusland er kommet på benene igen og kræver en større andel i global politik, end det var tilfældet i 1990'erne og begyndelsen af 2000-tallet. Men nabolandene har ikke lyst til at se sig selv som et stykke af den større andel, som Rusland kræver.

En ting der fremmer nervøsiteten i landene, som grænser op til Rusland, er at Rusland trods Sovjetunionens sammenbrud ikke for alvor har ændret sin målsætning om position og indflydelse i nabolandene. Ruslands stigende selvbevidsthed medfører en permanent trussel om blød og hård indflydelse i disse lande. I Letlands tilfælde er der mere tale om blød indflydelse, mens det i Georgiens tilfælde drejer sig om hård indflydelse, der truer selve landets eksistens.

Det historiske forhold

På mange måder er mønstret i Ruslands politik over for Letland og Georgien slående ens, selv om timingen, reaktionerne og succesen er forskellig. Man kan vælge sine

venner, men det er svært at vælge sine naboer.

Historisk bygger forholdet mellem Letland og Rusland lige som forholdet mellem Georgien og Rusland på geografisk nærhed og asymmetrisk magtfordeling. Letland er i tidens løbet blevet invaderet et antal gange fra den russiske side af grænsen, startende i hvert tilfælde i det 16. århundrede med Ivan den Grusomes invasion af Livonien.

Lettisk territorium har naturligvis været udsat for mange indtrængende fjender i løbet af de seneste 700 år, men set ud fra et lettisk perspektiv var Rusland og Tyskland altid blandt det 20. århundredes største trusler.

I de senere år har sikkerhed været en af de afgørende faktorer for lettiske politikeres ønske om at fremskynde Letlands integration i EU og NATO. Oprigtig talt kan det sikkerhedsdilemma, der er forbundet med russisk nærhed, hævdes at have været den væsentligste drivkraft bag de reformer, der gjorde det muligt for Letland igen at blive en del af Europa.

I 2004, før Letland blev medlem af EU, var politikere og politiske analytikere usikre på folkeafstemningen om medlemskab. Den offentlige opinion var relativt skeptisk over for EU-bureaukratiet, et lille lands mulighederne for at bevare sit særpræg og evnen til at opnå indflydelse i Bruxelles. Nogen sammenlignede Bruxelles' styre med Moskvas

og skræmte befolkningen med historier om endnu mere udenlandsk dominans. Så på dagen for folkeafstemningen bragte en af Letlands ledende aviser, *Diena*, på forsiden et kort, der viste Den Europæiske Union i én farve og Rusland i en anden, og bad læserne om at vælge side. Letterne valgte Den Europæiske Union, og resten tilhører fortiden. Ironisk nok kan vi konkludere at Rusland på mange måder gjorde Letlands integration i de europæiske og transatlantiske strukturer nemmere, eftersom alle andre alternativer forekom størstedelen af den lettiske befolkning overordentlig grum.

Det vil imidlertid være forkert at antage, at den aktuelle lettiske politik styres af hævnthirst eller irrationel adfærd. Det primære mål for Letlands politik over for Rusland er at normalisere forholdet mellem de to lande. Det vil blandt andet betyde at genskabe gensidig tillid og fjerne reelle og indbildte sikkerhedsrusler. Moderne historie har givet dybe sår, men det hjælper ikke at gride salt i dem. De to lande er naboer og kunne have gavn af pragmatisk samarbejde på alle områder.

Desværre er denne pragmatisme siden begyndelsen af 1990'erne blevet undermineret af Ruslands forsøg på at genvinde kontrol over regionen og dermed modarbejde Letlands bestræbelser på at styrke sin nationale suverænitet

Det indbyrdes forhold ses ofte

som et nulsumsspil, hvor det er svært at opnå kompromis eller fremskridt. Indtil nu har Letland og de to andre baltiske lande generelt haft mere økonomisk og social succes, end deres russiske modpart havde i 1990'erne. Rusland kunne heller ikke forhindre Letland i at blive medlem af NATO og EU. Men det er ikke ensbetydende med at det nuværende russiske lederskab ønsker at forøge deres fiasko i Baltikum ved også at se Kaukasus forsvinde til Vesten.

Modvægt til demokrati

Siden Putin kom til magten i 1999 har den russiske ledelse fungeret som modvægt til demokratiseringsforsøgene i Kaukasus, Ukraine, Hviderusland og Moldova samt derhjemme. Den ønsker også at holde USA, Europa og i sidste instans Kina på afstand i Centralasien, ligesom den forsøger at genvinde og øge sin bløde indflydelse i det baltiske område.

For at forstå den aktuelle russiske naboskabspolitik kan det være interessant at huske på, hvordan det lettisk-russiske forhold har udviklet sig siden Sovjetunionens sammenbrud.

Rusland under Jeltsin var blandt de første lande, der anerkendte Letlands selvstændighed i 1991, og i de første år herefter var forholdet relativt roligt, men der var en række spørgsmål, hvor de to landes interesser før eller siden ville støde sam-

men. Et vigtigt aspekt, som kunne have ført til normalisering af forholdet mellem de baltiske stater og Rusland, ville have været den russiske elites eventuelle evne til at overvinde deres tab af stormagtsstatus. Ville Rusland være i stand til at gennemføre forvandlingen af nationen på samme måde som englænderne og franskmændene, da de mistede deres kolonier efter Anden Verdenskrig. Over for deres nærmeste naboer ville det have betydet ophør af den formynderiske politik, der karakteriserer nyimperiale nationer.

Men sådanne forandringer har ikke fundet sted i den russiske ledelse. Det tidligere Sovjetunionen brød sammen, og for dets tidligere ledere betød det først og fremmest tabet af magt og respekt i verdenspolitik. Der syntes at være to alternativer: Enten at skabe et moderne, demokratisk land bygget på vestlige værdier og herigennem genvinde status blandt verdens lande. Eller at prøve at genvinde den tabte status ved at understrege fortrinsretten for den russiske facon og anvende en traditionel 1800-talsstats magtpolitik. Desværre har den russiske ledelse i stigende grad forfulgt det sidstnævnte alternativ.

Kremls ideologer omtalte Baltikum og Kaukasus som det 'nære udland' og understregede hermed deres mindreværd i de russiske udenrigspolitiske beslutningstageres øjne. For dem indebar ordet 'nære' i højere grad en zone hvor man

kunne blande sig, end geografisk nærhed. Områderne var tabt til Vesten, men det var ikke ensbetydende med, at de havde vundet fuld respekt som uafhængige politiske enheder. Så selv om Rusland i 1990'erne ikke var i stand til at forhindre den baltiske integration i Vesten, så gjorde det så sandelig hvad det kunne for at forsinke denne proces.

Det etniske kort

Allerede i 1992 foreslog den russiske analytiker Sergei Karaganov, hvordan man kunne bevare indflydelsen i de tidligere sovjetrepublikker omkring Rusland. Han anbefalede at spille det russiske etniske kort i det baltiske område og i resten af det 'nære udland'. Det betød for det første, at man skulle bruge de etniske russere som et middel til indflydelse på indenrigspolitikken i de respektive lande. For det andet at der skulle tages økonomiske midler i brug for at få politisk indflydelse i udlandet. Og for det tredje at det russiske sprog skulle bevares i disse lande og deres medier, og at man skulle foregive respekt for menneskerettighederne for at bringe de ny demokratier i miskredit i det internationale samfund. Yderligere så Rusland hvad angik Estland og Letland i begyndelsen en mulighed for at hindre disse lande i at blive medlemmer af NATO og EU ved at nægte at underskrive en grænseaftale.

Letland og på mange måder også Estland har frygtet etniske spændinger, eftersom de begge er unge, nye demokratier, der bærer den sovjetiske besættelses historiske byrde. Især fordi det etniske mindretal havde sympati for Rusland, en sympati som den lokale befolkning kun i begrænset omfang delte. På den baggrund var den russiske politik over for deres landsmænd beregnet til at udnytte disse mennesker til russiske politiske formål snarere end til at beskytte dem mod reelle eller indbildte overgreb.

Omkring 25 mio. etniske russere blev efterladt uden for Ruslands grænser efter Sovjetunionens sammenbrud. Af dem forblev mere end 700.000 som en strandet minoritet i Letland.

Disse mennesker var kommet til Letland efter Anden Verdenskrig som militært personel, embedsmænd, partifolk og almindelige borgere. Mange af disse mennesker opfatter det som om, de har mistet deres storslåede fortid, deres sikkerhed og deres moderland.

Man forstår disse følelser. Fortiden var væk, samtidig med at fremtiden forekom usikker på grund af Letlands indledningsvis manglende vilje til at fremme deres integration i det nye demokratiske lettiske samfund eller bare at fastsætte reglerne herfor. En naturalisationskommission blev nedsat så sent som i 1994, tre år efter man havde genvundet selvstændigheden, og efter min me-

fungerede frem til 2001. Fra 1994 og frem var den russiske udenrigspolitik at bruge OSCE som et forum til at bringe Ruslands stemme ud over Europa, især om dets interesser i Baltikum. I sidste ende og imod Ruslands oprindelige håb blev missionen en succes, fordi den ved mange lejligheder kunne imødegå de russiske anklager ved at tilvejebringe objektiv information på stedet. Missionen blev lukket, da Letland blev accepteret som ansøgerland til EU.

Læren fra Baltikum

Hvad er læren af de baltiske erfaringer? Karaganov-doktrinen om det etniske kort som joker i udformning af politikken i det 'nære udland' kan også bruges i Moldova og Ukraine såvel som i Kaukasusområdet. Selvfølgelig er disse områder ikke 'hellige steder', men de giver stadig anledning til bekymring for etniske spændinger – man behøver blot nævne Nagorno-Karabakh, Ossetien eller Transnistrien.

Spørgsmålet er imidlertid: Fremmer Rusland disse spændinger, eller udstrækker det blot sin indflydelse for at løse dem? Jeg vil hævde, at russisk politik ofte har til formål at opretholde eller fremme disse konflikter for at bevare russisk tilstedeværelse og indflydelse i området. Derfor mangler den tillid der er så afgørende for internationale forbindelser, når Ruslands naboer forhandler med Moskva.

De lettiske erfaringer i 1990'erne gør, at de baltiske lande ses som et eksempel på succes i de tidligere sovjetrepublikker. Det er ikke for meget at sige, at balterne i andre dele af det tidligere Sovjetunionen opfattes som europæere og NATO-medlemmer som bekymrer sig om og virkelig forstår, hvad der sker med andre af Ruslands naboer og disses forhold til Rusland.

De baltiske lande er blandt de vestlige lande, der nyder den største tillid i det tidligere Sovjetunionen bortset fra i selve Rusland. Hvis EU og NATO vil udnytte fordelene ved denne tillid, skal de ikke tøve med at formulere en aktiv og forpligtende politik ikke kun med Rusland, men også med disse områder. Ellers virker det besynderligt at vi taler om strategisk partnerskab med Rusland i perioden med tillidsskabelse, når vi samtidig undgår et aktivt politisk engagement med de lande, hvor tilliden allerede eksisterer, og forventningerne til et sådant engagement er høje.

Økonomi i international politik

At bruge økonomi- og energispørgsmål med det formål at fremme russiske geopolitiske interesser er ikke noget nyt. Sammen med den etniske faktor bruges økonomi som redskab til at opnå politisk indflydelse i Letland og andre lande, hvor Rusland ønsker at fremme sine politiske interesser.

Allerede i 1990, da Litauen havde erklæret sig selvstændigt, forsøgte Sovjetunionen at gennemtvinge en økonomisk blokade. Det fungerede ikke den gang på grund af Sovjetunionens manglende evne til at føre den ud i livet. Men senere i 1990'erne stoppede Rusland sin eksport af olie gennem Ventspils, der er den største lettiske havneby.

Efter at Putin kom til magten, og oliepriserne steg på verdensmarkedet, blev energipolitik et vigtigt udenrigspolitisk redskab. Det bedste eksempel herpå var, da Rusland efter den orange revolution stoppede sin gaseksport til Ukraine. I skriven de stund (december 2008, red.) hører vi, at Rusland truer med igen at stoppe for gasforsyningerne til Ukraine. Det hænger helt sikkert sammen med den politiske ustabilitet i Ukraine og forventningerne om et magtskifte dér.

Georgien er også et godt eksempel ihukommende den russiske beslutning om at boykotte georgisk vin. Rusland er parat til at fremme et regeringsskifte i begge lande. I Georgiens tilfælde blev sådanne krav fremført åbenlyst under krigen. Nogle analytikere påstår, at den væsentligste grund til at russiske tropper ikke gennemførte det ved at invadere Tbilisi var, at der var fire europæiske præsidenter til stede i den georgiske hovedstad i løbet af krisen.

Rusland bruger energi som et udenrigspolitisk redskab, så man

skal ikke lade sig lulle ind i varmen fra den russiske energi, mens den flyder frit. Man kan let glemme de pludselige tekniske vanskeligheder i råolieforsyningen til den tjekkiske republik efter Prags beslutning om at placere en missilradar i landet og den helt aktuelle politiske fastsættelse af prisen på gas til lande som Rusland ønsker at påvirke politisk. Det mest iøjnefaldende eksempel er at de baltiske lande betaler dobbelt så meget for deres naturgas som Hviderusland, skønt transportafstanden er nogenlunde den samme.

Rusland havde ikke helt samme succes med Georgien, idet Aserbajdsjan under blokaden kunne forsyne Georgien med de nødvendige ressourcer. Hertil kom at ved at afskære Georgien økonomisk, risikerede Rusland at miste indflydelse i Armenien, eftersom Georgien udgjorde armeniernes eneste forbindelse med verden udenfor.

Energiens strategiske betydning

I de senere år er energipolitikens strategiske betydning i udenrigspolitikken blevet stadig tydeligere. Produktionen af fossile brændstoffer i sig selv gør imidlertid ikke Rusland til en energisupermagt. Men det forhold at Ruslands kunder i stigende grad er afhængig udelukkende af russisk energi, styrker Ruslands indflydelse.

EU har adskillige energileverandører, men Rusland er den vigtigste,

idet det leverer hen ved 20 pct. af EU's forbrug af uran, 25 pct. af gasforbruget og 30 pct. af olieforbruget. I 2020 forventes EU's gasforbrug at være steget med 25 pct., mens EU's egen produktion vil være faldet med 40 pct. EU's afhængighed af importeret gas vil derfor stige tilsvarende, fra de nuværende 58 pct. til 84 pct. i 2030.

EU er så småt ved at erkende vigtigheden af at finde levedygtige alternativer til de russiske forsyningsruter. Samtidig må energipolitikken evalueres, og der skal lægges større vægt på vedvarende energiformer. Den baltiske bekymring er dobbelt: For det første er Rusland den vigtigste leverandør af gas og olie samt elektricitet til området. For det andet er der ikke nogen rørledninger, der forbinder Baltikum med resten af Europa.

Det skaber en følelse af usikkerhed i de baltiske lande i en tid hvor Rusland bruger energi som politisk pressionsmiddel. Usikkerheden skyldes både Ruslands brug af energi som politisk redskab og den russiske indenlandske økonomiske politik. For selv om Rusland kunne betragtes som en politisk troværdig partner, ville dets regering så kunne holde sit løfte om energiforsyning?

Hvad angår analysen af energiens rolle i russisk udenrigspolitik, må man være enig med den finske professor Kari Luihto. Rusland har i årevis ikke investeret i sin energisektor. Nu hvor den globale krise ram-

mer Rusland ligeså hårdt som andre, og oliepriserne falder, risikerer Rusland mod sin vilje at blive forvandet til en usikker leverandør. Så ensidig afhængighed af russiske energiforsyninger skal genovervejes, i første omgang af Ruslands umiddelbare naboer og dernæst af Europa som helhed.

Det indebærer også, at der er behov for en mere selvbevidst europæisk politik i både Kaukasus og Centralasien. Disse områder er af strategisk betydning for Europa, og det betyder at Europa ikke har råd til at være passiv eller ignorere, hvad der sker dér. Så længe samarbejdet mellem EU og Rusland er baseret på egoistiske hensyn frem for dybere partnerskab, er der simpelthen ikke et holdbart grundlag. Ironisk nok kan EU's energiafhængighed af Rusland ende med at blive overgået af Ruslands afhængighed af EU. Mens EU har brug for energi, så har Rusland et stort behov for kapital og knowhow, og et voksende antal russiske beslutningstagere synes at være ved at indse det.

En realistisk ruslandspolitik

EU har allerede erkendt at Rusland i dag er væsentlig stærkere end i det foregående årti. Derimod har Rusland ikke erkendt at uden politiske fremskridt på hjemmefronten er landets mulighed for at genvinde tilid i resten af verden begrænset. Hvis landets fortsat forfølger sin

magtpolitik i Kaukasus og udstrækker den til andre SNG-lande – især Ukraine – og endda til EU-lande, bliver det vanskeligt at finde et kompromis mellem EU og Rusland. Enten må EU trække sig eller Rusland forandre sig.

De færreste lettiske analytikere og politikere ønsker et dårligt forhold til Rusland. De foretrækker en realistisk EU-venlig politik, der tillader EU at bevare sin globale rolle. Hvis EU slår fejl, vil Ruslands nærmeste naboer straks mærke konsekvenserne af EU's svaghed. Det betyder også at mange af de 'ny' EU-lande er mere EU-venlige end de 'gamle'. Og samtidig er der flere røster der anbefaler at udfordre den russiske magtpolitik. Hvis EU ikke er i stand til at fremlægge en fælles politisk strategi over for Rusland, der bygger på realpolitik frem for ønsketænkning, så vil EU's regionale og globale indflydelse dale, og sikkerheden kan være truet.

EU-landene kan på baggrund af deres ruslandspolitik op til og efter den georgiske krise stort set inddeles i to grupper. Det første standpunkt repræsenteres af visse sydeuropæiske lande såvel som Tyskland og Frankrig. Det omfatter engagement og tillid til Rusland som grundlag for forbindelsen. Det andet standpunkt bygger på engagement på visse betingelser. Det repræsenteres af en række østeuropæiske lande samt Storbritannien og Sverige – og i øvrigt USA.

Efter min vurdering minder den første tilgang om eftergivenhedspolitik, som engang i fremtiden kan føre til spændinger i forholdet mellem EU og Rusland. Den anden tilgang risikerer umiddelbar afbrydelse af samarbejdet og spændinger på kort sigt, men giver håb på lang sigt. I sidste instans følger EU ofte en tredje vej, som hverken er fugl eller fisk. En sådan politik er også farlig, fordi den er ubeslutsom og passiv. Den tillader kun EU at *reagere* i stedet for at skabe en *proaktiv* politik.

En ny magtbalance

Det er på nuværende tidspunkt vanskeligt at vurdere, i hvilket omfang – om overhovedet – den aktuelle økonomiske krise vil tvinge Rusland til at genoverveje sin naboskabspolitik eller sin kurs mod at genvinde sin stormagtsstatus. Man skal ikke regne med, at Ruslands appetit på magtpolitik vil mindskes. Når man ved at russiske analytikere forudser relativ tilbagegang for USA og Europa i såvel verdensøkonomi som verdenspolitik, er det sikkert at hævde at Rusland vil forsøge at bygge den regionale og globale sikkerhedsarkitektur om, så den passer det russiske mål om en multipolær verden.

Det vil uundgåeligt indebære forsøg på at stoppe NATO's og om muligt EU's udvidelse østpå. Det vil også indebære en styrkelse af Ruslands tilstedeværelse og bløde og hårde indflydelse i Kaukasus og

Centralasien. Endvidere vil det indebære øget russisk indflydelse på europæiske anliggende og på NATOs beslutningstagning.

De seneste forslag fra Ruslands præsident Dmitrij Medvedev i Berlin den 5. juni og senere hans tale i Evi-an viser ønsket om at ændre magtbalancen i Europa til fordel for Rusland. Dette ønske kom endnu stærkere frem efter den russisk-georgiske krig og omfattede bl.a. ekstrem bekymring for de baltiske lande og argumenter om behovet for at beskytte russiske statsborgere uden for Ruslands territorium.

Det russiske forslag går ud på at integrere tre internationale aktører, Rusland, USA og Europa, i én ny sikkerhedspolitisk struktur. Forslaget synes at fastfryse yderligere NATO-udvidelser mod øst. Det undlader også at tage stilling til værdier og lægger i stedet vægt på begrebet 'hård sikkerhed'. Et sådant scenario ville formindske USA's rolle i Europa og styrke den russiske position. Rusland ville være 'inde' og amerikanerne 'ude' for nu at bruge en gammel koldkrigstalemåde.

Opfattelsen af at Rusland er tilbage på banen i Europa uden at være blevet demokratisk, giver blandt letter anledning til øget bekymring for Letlands sikkerhed og interne stabilitet. Allerede kort efter afslutningen på den russisk-georgiske krig kunne man se ændringer i de etniske russeres opførsel i Letland. På gaden ses flere biler med små russi-

ske flag i vinduerne. Så tidligt som under krisen i Kaukasus var der tegn på skillelinjer i den lettiske befolkning. Flertallet af de etniske lettere støttede bevidst og ofte helt åbenlyst Georgien. Demonstrationer i gaderne krævede at Rusland stoppede angrebene på georgisk territorium, og tilskyndede EU til at tage stilling.

De fleste russere var mere varsomme eller ligefrem stolte af den russiske militære succes. Skillelinjerne blev fremmet af lokale russisktalende og lettiske medier. Her må jeg tilføje at de fleste russiske tv-kanaler også kan ses i de baltiske lande, hvilket gør situationen under den slags politiske kriser endnu mere kompliceret.

Ifølge den offentlige mening i Letland er Georgien en god prøvesag for russisk nyimperial politik, eftersom georgierne lige siden 2004 ivrigt har fulgt det baltiske eksempel med integration i Vesten. Samtidig er russisk politik på den globale arena blevet meget mere selvbevidst. Mens Letland og de andre baltiske lande var heldige at gennemgå processen med demokratisering, iværksættelse af markedsøkonomi og andre reformer på et tidspunkt hvor Rusland var svagt, forsøgte Georgien fejlagtigt at gøre det da Rusland allerede var blevet stærkere.

Da Putin blev præsident, var det hans primære mål at bringe Ruslands tabte storhed tilbage og genskabe respekten for landet. Det blev gjort ved at genoplive en række sym-

boler fra sovjettiden, militærparader og musik, kontrollere medierne, styrke undertrykkelsesmekanismerne og prise det tidligere Sovjetunionens dyder over for et mere eller mindre villigt russisk borgerskab. Storhed var tilbage på den nationale dagsorden, og Putin var arkitekten og helten.

Det er klart at en lettisk eller øst-europæisk iagttagelse af russisk politik har et andet perspektiv end en traditionel vesteuropæisk analytiker. Måske begge tilgange er forudindtagne og skal korrigeres. Jeg er dybt overbevist om, at det er muligt at forene de to forskellige europæiske tilgange til Rusland i én sammenhængende ruslandspolitik. Vi bør i det mindste gøre hvad vi kan for at formulere den. Når alt kommer til alt var det europæiske svar på den russisk-georgiske krig en god øvelse i en sådan fælles politik.

Behov for positivt samarbejde

Jeg har på de foregående sider forsøgt at redegøre for lettisk politik og den offentlige mening såvel som Letlands opfattelse af Rusland. Den er ofte bygget på mistillid, frygt for den genrejste stærke nabo og frygt for russisk indblanding i lettisk og andres landes indenrigspolitik. På den anden side ser russerne i Rusland de baltiske lande som utaknemmelige, nationalistiske og hævn-gerrige. Uanset hvor rigtige eller forkerte disse påstande er, så påvir-

ker de den politiske tænkning og handling på begge sider af grænsen.

Indtil for nylig er Letland i russiske meningsmålinger blevet opfattet som en af Ruslands større fjender og en trussel mod Rusland. Folk i Rusland tror oprigtigt at Letland diskriminerer mod etniske russere i Letland. Sådanne synspunkter spredes ofte i de russiske statskontrollerede medier, og de hjælper ikke med at overvinde den gensidige mistillid.

I midten af november meddelte russiske myndigheder at kvindelige lettiske snigskytter deltog i den russisk-georgiske krig på georgisk side. Lignende påstande blev allerede fremført under de tjetjenske krige for at få de baltiske lande til at fremstå som antirussiske.

Under disse omstændigheder er spørgsmålet, hvad vi kan gøre? Efter min mening må vi i de bilaterale forbindelser koncentrere os om spørgsmål, som ikke skiller os. I 2007 indgik Letland og Rusland en grænseaf-tale, hvor Letland gjorde en historisk indrømmelse ved at opgive to pct. af sit territorium. Det skulle blandt andet tjene som en opfordring til at normalisere det bilaterale forhold.

Flere end ti forskellige traktater venter på at blive underskrevet og ratificeret. Der er spørgsmål om grænseovergange og muligheder for økonomisk samarbejde, så der er rig anledning til at skabe bedre bilaterale forbindelser, og det bør udnyttes.

Ved at basere forholdet på prak-

tisk samarbejde er der en chance for langsomt at udvikle den gensidige tillid, der er så nødvendig for et langsigtet forhold. I det optimistiske scenario vil Letland gerne have garantier fra Rusland om, at etniske spørgsmål i Baltikum ikke bruges til at udvide kontrol udefra over interne lettiske anliggender, og at krav i internationale organisationer dropes, da de er politisk motiverede. Letland og andre af Ruslands naboer forventer, at Karaganov-doktrinen ikke bruges som grundlag for bilaterale forbindelser, da det hverken er pragmatisk eller konstruktivt. Ruslands svar på 'den udstrakte hånd' vil på mange måder være afgørende for østeuropæernes beslutning om at vende tilbage til forholdene fra før den georgiske krise.

I analysen af forholdet mellem Europa og Rusland er det underforstået, at vi må holde fast i princippet om at engagere os. Jeg har aldrig troet på isolationspolitik, eftersom det at tale sammen skaber mulighed for at opbygge tillid og finde vej ud af kriser. Også i den aktuelle situation, hvor Rusland forsøger at genvinde sin position globalt og på det europæiske kontinent, er dialog er den eneste vej ud. Men engagement forudsætter, at der stilles betingelser til begge sider – også til Rusland. Det betyder også, at vi ikke må glemme værdipolitikken, som på det seneste har spillet en stadig mindre rolle i EU's udenrigspolitik. I det mindste hvad angår Rusland, har

spørgsmål om værdier ikke været på dagsordenen siden den sidste tje-tjenske krig.

EU skal tale med én stemme

En del af den europæisk-russiske dialog er en dialog inden for EU. EU-landene må genopbygge den gensidige tillid, som er blevet draget i tvivl på grund af forskellige holdninger til Rusland og til USA's politik under præsident Bush.

Hvad tredjelande angår, er det nødvendigt i så vidt omfang som muligt at undgå bilaterale aftaler. EU bør i stedet bestræbe sig på at fastlægge en regelsæt for 'god opførsel', der sikrer, at den følger en fælles udenrigspolitisk strategi i stedet for 27 nationale. Forskellige holdninger splitter EU-landene og står i direkte modsætning til EU's eget mål om at tale med én stemme og forblive blandt de stærkeste globale spillere også i det 21. århundrede.

Den russisk-georgiske krig er et eksempel på, at EU – efter vanskelige forhandlinger – kom frem til en fælles politik. Og kravet om en fælles politik bør sættes over alt andet, især med hensyn til Rusland, som søger at nå sine mål ved at tage fat på problemerne bilateralt. Det gælder også de energipolitiske mål.

Politikere og befolkning i andre dele af EU har muligvis en anden opfattelse af, hvordan man skal omgås Rusland. Men det er alligevel muligt at drage nogle konklusioner

TEMA: MAGTPOLITIKKENS GENKOMST

på basis af sund fornuft og pragmatisk analyse. Engagementet med Rusland skal fortsætte. Først af alt må EU og NATO gøre sig klart, hvordan vi ser os selv i det 21. århundrede – og vi må ikke gå på kompromis med den vision i dialogen med Rusland.

Gensidig tillid forbliver en af de afgørende faktorer for en succesfuld EU-politik, internt såvel som eksternt. Hvis magtpolitikken vender tilbage, skal vi sørge for at EU er stærk nok til at spille spillet. Det betyder først og fremmest, at vi skal undgå ønsketænkning i politik. Realpolitik indebærer også at vi forstår, at vi kun kan skabe politik, hvis vi samarbejder ikke bare med Rusland, men også med de områder, der af nogle opfattes som Ruslands baggård.

Vi vil alle gerne bo i et sikkert nabolag, men vi gør det ikke mere sikkert ved at lukke vinduer og døre eller opgive principper, rigdomme og venner. For at stole på til sine naboer skal man først og fremmest kunne stole på sine egne evner. Stol på dine principper, anvend dem overalt, hjælp dine venner og inddrag dine modstandere.

Hvis EU stoler på disse principper og følger dem, vil venner og modstandere både stole på og respektere EU.

Dr. Artis Pabriks var Letlands udenrigsminister fra 2004 til 2007. Han er nu professor ved Vidzeme University College.

Oversat fra engelsk af Brita Vibeke Andersen.